

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškova ulica 61. Rokopisov ne vračamo. Neprankiranih pism ne sprejemamo. Izhaja vsak četrtek. Naročnina letno 60 Din za inozemstvo 80 Din. Člani sekcije J. U. U. plačajo list s članarino. Oglasi po ceniku in dogovoru, davke posebe. Polt. ček. rač. 11.153. Telefon 3112

Kulturno delo učiteljstva in načela stanovske organizacije

»Moralna moč naših zahtev mora sloneti na soglasnosti z občanarodnimi interesi, ki nam morajo biti vedno najvišji zakon.

Ta načela veljajo tudi za delo izven šole, za vse javno udejstvovanje učiteljstva med narodom. Vedno se moramo zavedati, da smo učitelji vsega in ne samo enega dela naroda. Biti moramo stan, ki spaja, in ne stan, ki razdvaja narod. Deliti hočemo vedno usodo z narodom.

(Iz deklaracije o smeri stanovske politike Jugoslovenskega učiteljskega združenja.)

Iz teh stavkov naše organizacijske deklaracije, sprejete na glavni skupščini v Sarajevu l. 1935., izhaja poleg absolutne depolitizacije našega stanovskega združenja tudi neka omejitev učiteljstva v njegovem političnem izvenšolskem delu, in to kljub nekemu drugemu odstavku gori imenovane deklaracije, ki pušča v pogledu političnih in državljskih pravic članstvu svobodo opredeljenja in dela izven organizacije. Sicer omejuje to svobodo že naslednji stavek, da mora biti tudi to delo v skladu s skupnimi interesi stanu, toda ta omejitev učitelja ne zadeva pretežno, ker si je v praksi skoroda nemogoče predstavljanje, da bi se hotel učitelj svobodno opredeliti za sodelovanje pri političnih akcijah, naperjenih proti skupnim interesom učiteljskega stanu.

Določba v spredaj citiranem odstavku o soglasnosti našega javnega udejstvovanja z občanarodnimi interesi, v smislu katere moramo biti stan, ki spaja, in ne stan, ki razdvaja, nalaga deklaracija članstvu še nadaljnje važne in dalekosežne omejitve v njegovih državljskih pravicah.

Osebo sem mnenja, da sega deklaracija s tem svojim predpisom, če naj se razume dobesedno, predaleč v državljske pravice članov Jugoslovenskega učiteljskega združenja. To velja zlasti za sedanje koalicijske razmere, ko nima posamezen učitelj možnosti, izbirati in snovati stanovskih organizacij po lastni politični in kulturni usmerjenosti, marveč mu je z uradniškim zakonom predpisana edino obstoječa integralna stanovska organizacija, analogno z državami, ki so vpeljale korporativni sistem v svoje koalicijsko pravo.

Perhorezirati delo, »ki razdvaja«, pomeni, strogo vzeto, vzdržati se v bistvu dela v vsaki politični stranki. Sicer res ni nujno, da bi morale biti politične grupacije medsebojno v vsakem oziru oddvojenega mišljenja, res pa je, da hodi pri realizaciji svojega programa vsaka stranka svoja posebna taktična pota in da so prav taktične razlike danes ta dan mnogo težje kot nekdanj, dočim se sicer v pogledih na končni cilj političnega stremeljenja opaža neka težnja po sintezi vsaj po dveh nasprotujočih si potih.

Ne glede na to, da so »občanarodni interesi« zelo problematična kategorija v kulturnem življenju modernih narodov, in bi bilo zato nujno potrebno jih konkretizirati, ostaja dejstvo, da politične stranke narod razdvajajo, trgajo njegovo homogenost in zanašajo vanj elemente svoje politične miselnosti. Varovati se pa moramo pred absolutnim odklanjanjem takega »razdvajanja«, ker ne smemo pozabiti sociološkega zakona, da sloni ves kulturni napredek prav na taki diferenciaciji vsega gospodarskega, kulturnega in političnega dela. Kjer se ne krešejo »uma svetli mečje«, zapade vse življenje neplodnemu mrtvili, kateremu neizogibno sledi degeneracija vseh življenjskih sil naroda. Kulturne pobude izvirajo iz svetovnih in življenjskih nazorov, ne pa iz nekih meglenih totalitarnih gledišč, ki slone stvarno na nejasnih kompromisih, osebno in taktično pa na duhovni samoodpovedi, ki išče v mesijanstvu voditeljev svoje najvišje merilo in zadnje zatočišče.

Kljub pravilnemu spoznanju, da je duhovna in z njo združena politična diferenciacija mati vsega napredka; ter kljub upravičeni zahtevi po neokrnjenosti državljskih pravic vsakega posameznega člana unitarističnih stanovskih organizacij, ne smemo zanikati pravilnosti trditve naše deklaracije, da smo učitelji vsega in ne samo enega dela naroda. Ta zavest nalaga vsakemu učitelju svobodno in prostovoljno samooomejitev v njegovem kulturnem delu med narodom.

In prav danes je postala ta omejitev skoroda kategorični imperativ. Kvarne razpoke ogražajo pred našimi očmi temelje celokupne kulturne stavbe našega naroda, težka kriza grize na življenjskih koreninah slovenskega ljudstva. Resnično: ne živimo v časih, da bi smeli ignorirati skupne življenjske težnje naših širokih delovnih slojev ter pospeševati s svojim delom momente, ki jih ločujejo.

Ko se bori naše gospodarstvo za svoj obstanek ter išče novih poti in oblik v svoji življenjski samoobrambi, ko tudi naše elementarno šolstvo ne more korakati z duhom in potrebami novega časa, bi moral vsak učitelj vedeti, kje je njegovo mesto. Tovariši!

Proračun prosvetnega ministrstva

Ekspoze prosvetnega ministra g. Dobrivoja Stošovića

Ekspoze prosvetnega ministra g. Dobrivoja Stošovića, ki ga je podal pred skupščinskim odborom se je glasil približno sledeče:

Predlog proračuna za leto 1937/38. izkazuje izdatke za ustanove in agende prosvetnega ministrstva 1.054.256.490 din, kar pomenja skoraj desetino skupnih državnih izdatkov, predvidenih za isto proračunsko leto, in za 21.224.256 din ali 2,05 % več nego v letu 1936/37. Takoj je treba poudariti, da je v tem skupnem znesku vsebovan tudi izdelek 184 milijonov 242.000 din, ali 17 %, namenjen za izplačilo pokojnin osebja prosvetnega ministrstva. Za potrebe, združene s stvarnim delom prosvetnega ministrstva, se predvideva torej izdelek 870.014.498 din, ali za 32 milijonov 52.083 din, t. j. 3,8 % več nego v proračunu v letu 1936/37.

Redni izdatki so napram izrednim v razmerju 30 : 1, a krediti za osebne izdatke znašajo 91,4 % skupnega proračuna prosvetnega ministrstva.

Izdatki so razvrščeni v 7. skupini.

Po svojem namenu se vsi redni in izredni izdatki lahko razvrstijo v 7 skupin, od katerih vsaka posamezna ustreza eni panogi prosvetnega dela. Po znesku in procentu, s katerim participirajo te posamezne skupine v proračunu prosvetnega ministrstva, se postavlja sledeči vrstni red:

1. osnovno šolstvo in narodno prosvetovanje, skupno z učiteljskimi šolami, ki morajo, dasiravno indirektno, služiti smotrom osnovnega šolstva 537.169.671 din, t. j. 61,7 %;
2. srednje šole in meščansko šolstvo 159 milijonov 30.755 din, t. j. 18 %;
3. univerze in ostale visoke šole, kakor tudi ostale ustanove, namenjene znanstvenemu delu, 89.944.070 din, t. j. 10,3 %;
4. državne tiskarne v Beogradu in Sarajevu 24.904.372 din, t. j. 2,3 %;
5. umetniške šole in ustanove 21.345.145 dinarjev, t. j. 2,4 %;
6. verske šole in subvencije, namenjene vzdrževanju verskih šol, 16.853.183 din, t. j. 1,9 %;
7. prosvetna administracija in vse ostale agende ministrstva prosvete 17.772.347 din, to je 2 %.

Več nego tri petine proračuna prosvete za narodno izobraževanje.

Iz tega pregleda o razdelitvi kreditov na posamezne potrebe se lahko preprčijo, da se je pri sestavljanju predloga proračuna za leto 1937/38. dovolj računalo z važnostjo posameznih panog prosvetnega dela. Več nego tri petine celotnega proračuna je namenjena osnovnemu šolstvu in narodnemu izobraževanju, a v koliko je to upravičeno, dokazujejo najbolj dejstva, da bi bilo v nekaterih banovinah treba sedanje število osnovnih šol podvojiti, da bi se mogla vsem za šolo doraslim otrokom nuditi možnost obiskovanja osnovne šole.

Morda se bo od katere strani zamerilo, ker je za srednje in meščanske šole določena skoraj petina celokupnega proračuna. Ta izdelek je brez dvoma dovolj visok in bi ga bilo treba reducirati v korist osnovne šole, ampak upoštevati se morajo današnje prilike. Sedanje gospodarsko stanje ne more nuditi za poselitve takemu številu naraščajočega v normalnih gospodarskih razmerah. Po obstoječih zakonskih predpisih se od začetnika za praktične poklice zahteva več predizobrazbe, nego jo daje osnovna šola. Zato se pride do preprčanja, da se vedno večjega pritoka otrok v srednje in meščanske šole ne more zaustaviti, ne da bi se dovedlo starše v nepriklj, in veliko število otrok — posebno meščanskih — prepuščilo ulici.

Po svoji višini prihajajo kot tretji po vrsti, izdatki za visoke šole in ostale znanstvene ustanove, ki zahtevajo nekoliko več nego desetino proračuna ministrstva prosvete, medtem ko stoje na četrtem mestu izdatki za umetnost sploh. Ti so zmanjšani na 2,4 % proračuna.

S formalne strani kaže predlog proračuna gotove spremembe napram proračunu za leto 1936/37., ker se je pokazala potreba, da se gotovi krediti prenesejo na drugo postavko, odnosno da se tako grupirajo, da se brez težkoče lahko takoj konstatira višina izdatkov za posamezne prosvetne panoge in ustanove.

Kredit za stroške nadzorovalnih organov osnovnih šol v znesku 1.250.000 din je prenesen iz poglavja »Ministrstvo« v poglavje »Osnovnošolski pouk«, kjer se nahajajo tudi vsi ostali izdatki za osnovno šolstvo.

Brez vsakih utvar: čaka nas težko delo postavljanja temeljev novi kulturni zgradbi. Za to delo se pa mora najti nevtralna baza, ker bi se sicer vsi dobrohotni javni delavci medsebojno paralizirali.

Tretina zvišane proračuna namenjena za napredovanje.

Vsa poglavja, ki vsebujejo osebne izdatke, so podvržena vsako leto avtomatičnemu povečanju zaradi periodičnih povišic uradniških plač. Pri resoru z manjšim številom uradnikov ne prihaja to avtomatično zvišanje plač do vidnejšega izraza, ampak pri prosvetnem ministrstvu z 39.890 zaposlenimi osebami, od katerih je približno 30.000 nameščenih in ima potemtakem pravico na periodične povišice, povzroča ta okolnost znatno zvišanje proračuna. V vsakem proračunu se mora predvideti potreben kredit za tretjino nameščenega osebja, t. j. za 10.000 uradnikov, a ker znaša povprečna letna višina periodičnih povišic 1000 din, se zahteva skupno povečanje za 11 milijonov dinarjev. Pri tem predlogu proračuna za leto 1937/38. je na ta način opravičena tretjina skupnega povišanja (32 milijonov 52.000 din) napram celotnemu proračunu za tekoče leto.

V poglavju »Ministrstvo« je izkazano pri partiji 200, plače uradnikov, zvišanje za 708 tisoč 225 din. To je nastalo v glavnem zaradi zvišanja števila mest inspektorjev od 16 na 28. Moram poudariti, da to niso administrativni uradniki, nego je potreba reforme strokovnega inštruktivnega nadzora nad delom srednjih, učiteljskih in meščanskih šol, ki se je do sedaj vršil v nezadostni meri samo na koncu šolskega leta po ministrskih odposlancih, zahtevala, da se nastavi v prosvetnem ministrstvu potrebno število strokovnjakov za vsak predmet, ki se poučuje v omenjenih šolah. Ze v tekočem šolskem letu bodo ti inspektorji obiskali posamezne šole in vršili nad njihovim delom inštruktivno nadzorstvo. To kreiranje novih inšpektorskih mest povzroča samo formalno zvišanje osebnih izdatkov pri prosvetnem ministrstvu, ker je paralelno znižano število učiteljskih mest pri učiteljskih šolah za 12, zaradi redukcije števila učiteljskih šol.

Povišanje proračuna za osnovno šolstvo.

Največje zvišanje izkazuje poglavje »Osnovnošolski pouk in narodno izobraževanje«, za katero je predvidenih 16.095.153 dinarjev več nego v proračunu za 1936/37.

Za osebne izdatke 22.079 nameščenih in 6073 učiteljskih pripravnikov, t. j. za skupno 28.125 rednih učnih oseb, se predvideva v tem predlogu proračuna kredit 505.178.754 din, t. j. za 12.775.469 din več nego v sedanjem proračunu. Zvišanje je nastalo iz sledečih razlogov:

a) zvišano je število učiteljev pripravnikov za 800, kar izkazuje v 7 mesecih (od 1. septembra 1937. do 31. marca 1938.) izdelek 5.106.080 din;

b) v proračunu za 1936/37. je preliminarni izdelek za 500 novih učiteljev pripravnikov samo za 6 mesecev: v proračun za leto 1937/38. se morajo izvrstiti plače za celo leto, kar izkazuje 2.910.000 din;

c) v teku 1936/37. se je prevedlo 949 učiteljev pripravnikov, kar izkazuje zvišanje za 4080 din na osebo, a za 949 oseb 3.871.920 din.

Ti trije momenti povzročajo torej zvišanje za 11.888.000 din, a ostanek 887.469 din je namenjen za periodične povišice učiteljstva sploh, a delno tudi za stanarine učiteljstva, ki je prideljeno prosvetnemu ministrstvu po § 40. fin. zakona za 1936/37. leto.

Zaradi intenzivnejšega nadzorovanja in po predpisih § 115. zakona o narodnih šolah, po katerem more imeti šolski srez največ 150 učiteljev, se morajo posamezni sedanji šolski srez, ki obsegajo po dva in tudi več političnih srezov, razdeliti, zato je potrebno, da se zviša število šolskih srezov za 37. S tem je zvezan izdelek 105.190 din za doklade šolskih nadzorovnikov, ki jim pripadajo po § 293. uradniškega zakona.

Kredit za dnevničarje je znižan za 418.106 dinarjev, ker se po zakonu o narodnih šolah ne smejo nastavljanje novi učitelji dnevničarji.

V partiji 305 je izkazano zvišanje kredita za potne in selitvene stroške učnih oseb na 1.633.600 din, ampak resnično zvišanje znaša samo 383.600 din, ker je sem prenesen v isto svrhu določen kredit 1.250.000 din iz poglavja »Ministrstvo prosvete«. Pripomniti je treba, da je na tem mestu izvrščen nov kredit za 200.000 dinarjev za potne stroške upokojenega učitelja in za rodbine umrlih učiteljev, kar je do sedaj izplačevalo ministrstvo financ iz svojih sredstev.

Upoštevajoč vidne uspehe stalnih in potovalnih gospodinjstev šol za izobraževanje kmetijske žene, je uvrščen v predlog proračuna

VSEBINA:

Kulturno delo učiteljstva in načela stanovske organizacije.

Proračun prosvetnega ministrstva.

Obrtnik ali umetnik?

Počastitev spomina Antona Hrena.

Zadoščenje za grde žalitve učiteljstva.

Smisel stanovske organizacije.

Učiteljski pokret. (Začetniške težave in bridkosti. — Iz vodstva »Učiteljskega pokreta«.)

† Franju Lah.

LISTEK: Preglednik. — Izgubljena mladost.

Splošne vesti. — Osebnostne zadeve. — Kaj vse pišejo o učiteljstvu, šoli, prosveti in JUU. — Učiteljski pravnik. — Naša gospodarska organizacija. — Stanovska organizacija JUU. — Novosti na knjižnem trgu.

na za vzdrževanje teh šol in tečajev kredit 2.220.000 din, t. j. za 1.000.000 din več nego v 1936/37. letu. Prav tako je z ozirom na veliko potrebo mnogih siromašnih občin, ki jim je treba pomagati pri zidanju novih šolskih zgradb, povišan v to svrhu določen kredit od 2.000.000 din na 3.000.000 din.

Kjeroli je bilo mogoče, je bila višina letošnjega proračuna znižana na najnižjo stopnjo, ki jo dopuščajo interesi posameznih ustanov. Zvišanje posameznih kreditov se je dopustilo samo v onih primerih, kjer je to imperativno zahtevala resnična potreba, ali kjer je posameznim panogam prosvetnega dela, kakor n. pr. širjenju narodne prosvete z 10-ritivno novih osnovnih šol in razredov in z intenzivnejšo akcijo potom gospodinjstev šol, potrebno, z višjimi denarnimi sredstvi nuditi večji polet in zagotoviti vidnejši uspeh.

Razprava o prosvetnem proračunu.

Po ekspoziciji ministra g. Stošovića se je začela razprava o proračunu prosvetnega ministrstva. Prvi govornik je bil g. Nikola Kabin, ki je trdil, da se osnovnemu šolstvu ne posveča zadostna pažnja. Na osnovi podatkov je trdil, da nismo zgradili zadostnega števila osnovnih šol. Zaradi tega vlada prenatrpanost v naših šolah. Število učencev se je povečalo od 1918. leta do danes od 638.876 na 1.374.000 v 1935/36. letu. V tem razdobju se je število učencev podvojilo, a število šol se je povečalo od 5610 na 8490, torej vsega samo za 50 %. Potrebni bi je več osnovnih šol in večje število učiteljstva. V pogledu gimnazij smatra, da bi bilo treba zaustaviti velik dotok dijaštva v gimnazije in jih navajati v strokovne šole. Število učiteljstva v strokovnih šolah bi bilo treba zvišati. Zahteva stalnost učiteljstva, kakor je bila predvidena tudi v predvojni Srbiji 1904. leta. Potrebno je, da se reformirajo pogoji za pridobivanje V. skupine in da se dajo popolne doklade poročenim učiteljem.

Za gospodom Kabinom je govoril narodni poslanec Peter Bogavac, ki je zahteval da se v vprašanju periodičnih povišic učiteljstva izdela potrebna rangna lista, da bi se odstranilo vsako zapostavljanje.

Narodni poslanec g. Z. Milanović pravi, da število proračuna za osnovno šolstvo niso zadostne, posebno so prenizki krediti za zidanje novih osnovnih šol in za gospodinske šole. Meščanske šole so zelo potrebne prav zaradi našega kmetijskega ljudstva, ki ne more dati svojih otrok v gimnazije.

Za g. Milanovićem je govoril g. Mita Dimitrijević, ki se je še posebej zadržal pri šolskih razmerah v južni Srbiji in je poudarjal potrebo učiteljstva za južno Srbijo. Po njegovem mišljenju bi se moral proračun ministrstva prosvete še povečati, ker so potrebe velike.

Popoldnevna seja.

Gospod dr. Kosić je govoril predvsem o razmerah na naših univerzah.

Za g. dr. Kosićem je govoril g. Prekoršek. On se je dotaknil učiteljskih premeštitev po službeni potrebi. Kritiziral je prakso v prosvetni politiki, da se šol. upravitelji razrešujejo z upraviteljske dolžnosti in ostanejo na isti šoli kot učitelji, kar je kvarno za avtoriteto šole. Nazadnje je poudarjal, da je v dravski banovini še 790 brezposelnih učit. abiturientov.

Za g. Prekorškom je govoril dr. Časlav Nikitović, ki se je dotaknil predvsem prosvetnih razmer v južni Srbiji ter je poudaril, da je nujno potrebno otvarjanje novih razredov in novih šol. Zahteva, da bi se morala učiteljska šola v Skoplju povečati, da bi mogla sprejemati večje število učencev nego doslej, da bi se na ta način mogla mladina iz južne Srbije pripravljati za učiteljski stan. Predlaga, da se da g. ministru prosvete pooblastilo, da sme postaviti po 1. aprilu 1200 novih učiteljev.

Govorilo je še nekaj poslancev, nakar je bil proračun prosvetnega ministrstva sprejet.